

Abstract.

Marenych T.H. Criteria for the gradation of enterprises in size depending on the tasks of differentiation.

The purpose of the article is determination of the criteria gradation enterprises to the size, which are match to the tasks of comparison different management levels and will be the most reliable.

The enterprises distribution criteria to size, which are in laws and scientific literature are analyzes. Boundary value resource criteria do not give accurate information regarding the size of enterprises are proven. The requirements, which characterize the size of enterprise and take into account when forming criteria system, are summarized. The basic and additional enterprises gradation criterion to the size according to the tasks of differentiation has determinate.

Key words: *agrarian enterprise, criterion of enterprise gradation, size of enterprise, size of agricultural enterprise.*

УДК 658:005.332.4

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ КРАЇНИ

**МАРКІНА І.А., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР,
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
ВАРАКСІНА О.В., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств аграрнопродовольчої сфери національної економіки належить до першочергових завдань держави. Особлива роль агропродовольчої сфери полягає у формуванні стійкої продовольчої безпеки країни, стабільної національної економіки та безпеки держави на національному та міжнародному рівнях.

Тільки конкурентоспроможні підприємства можуть виробляти якісну та безпечну продукцію, яка забезпечить стабільні конкурентні переваги національної економіки в умовах інтеграційних процесів

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування конкурентоспроможності підприємств аграрної сфери знайшли відображення в роботах В.Г. Андрійчука, М.Й. Маліка, П.Т. Саблука та ін. Теоретичні засади формування конкуренції викладено також у працях зарубіжних учених: Г.А. Азоева, М.Е. Портера, Фатхутдінова та ін.

Проте, на наш погляд, потребують подальшої наукової розвідки питання впливу факторів, що впливають на формування конкурентоспроможності підприємств агропродовольчої сфери.

Формулювання цілей статті. Основною метою статті є обґрунтування базових факторів впливу та виокремлення ключових аспектів формування конкурентоспроможності підприємств агропродовольчої сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи категорію «конкурентоспроможність підприємств агропродовольчої сфери», необхідно враховувати, що аграрний сектор економіки має особливості прояву конкуренції та конкурентоспроможності.

Сільське господарство як вид економічної діяльності має низку властивостей, які не дають змоги застосувати методи оцінки, що використовуються для оцінки конкурентоспроможності економіки країни або інших видів діяльності. До таких особливостей слід віднести:

- невисоку рентабельність аграрного сектора;
- тривалість відтворювального циклу та значний період окупності вкладених коштів;
- невисокий рівень створеної валової доданої вартості;
- високий ступінь непередбачуваності результату господарської діяльності, що зумовлено залежністю від зміни природнокліматичних умов;
- екологічний фактор.

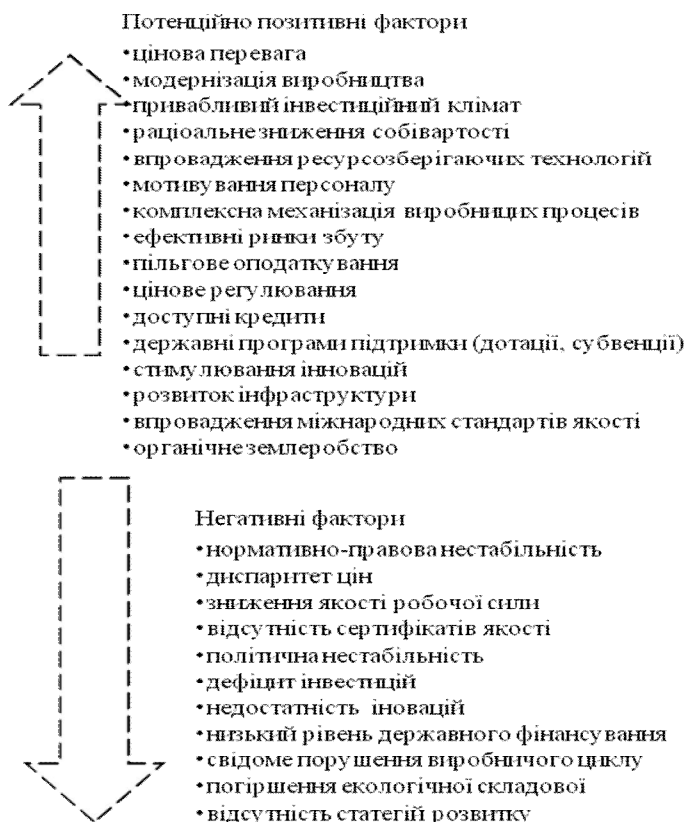
У процесі сільськогосподарського виробництва не повинна наноситися шкода навколишньому середовищу та повинен випускатися безпечний для здоров'я людини продукт [11].

Ми розділяємо погляди М. Малік та О. Нужиної, щодо трактування дефініції, на думку яких, конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств – це здатність суб'єктів економічної діяльності аграрної сфери пристосовуватися до нових умов господарювання використовувати свої конкурентні переваги і перемагати в конкурентній боротьбі на ринках сільськогосподарської продукції та послуг, максимально ефективно використовувати земельні ресурси, якомога повніше задовольняти потреби покупця шляхом аналізу структури ринку і гнучко реагувати на зміну його кон'юнктури [5].

Підприємство може успішно існувати і розвиватися, якщо воно

володіє певними конкурентними перевагами, які створюють передумови для ефективності функціонування підприємства. Існуючі конкурентні переваги підприємства фактично являють собою реалізовані можливості підприємства [6].

Конкурентоспроможність підприємств агропродовольчої сфери залежить від чималої сукупності факторів, зокрема: фактори потенційно позитивного впливу та фактори негативного впливу (рис. 1).

Рис. 1. Базові фактори впливу на конкурентоспроможність підприємств агропродовольчої сфери

Джерело: складено за даними [4, 9] та доповнено автором

Вплив факторів на конкурентоспроможність підприємств агропродовольчої сфери матиме позитивний ефект за умови значного поліпшення результативності господарської діяльності та утриманні конкурентних переваг. Вплив негативних факторів на формування конкурентоспроможності підприємств є нормальним процесом ринкової економіки, хоча і не бажаним. Ключовими моментами зниження впливу негативних факторів мають стати: мінімізація втрат усіх видів ресурсів, мобільність та гнучкість системи менеджменту підприємства, утримання конкурентних переваг підприємства в короткостроковій перспективі. Слід відмітити, що в реаліях сьогодення, має посилитися роль державної підтримки підприємств агропродовольчої сфери.

З огляду на інтеграцію України до ЄС, необхідно здійснити такі заходи державної підтримки підвищення конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств та продовольчої продукції:

1) всебічна підтримка сільгосптоваровиробників в орієнтації на споживача;

2) стимулювання забезпечення цінової доступності аграрної продовольчої продукції для всіх соціальних груп населення;

3) поширення використання «нішової» спеціалізації виробництв, що може забезпечити країну високоякісними сільськогосподарськими продуктами харчування та ефективний експорт;

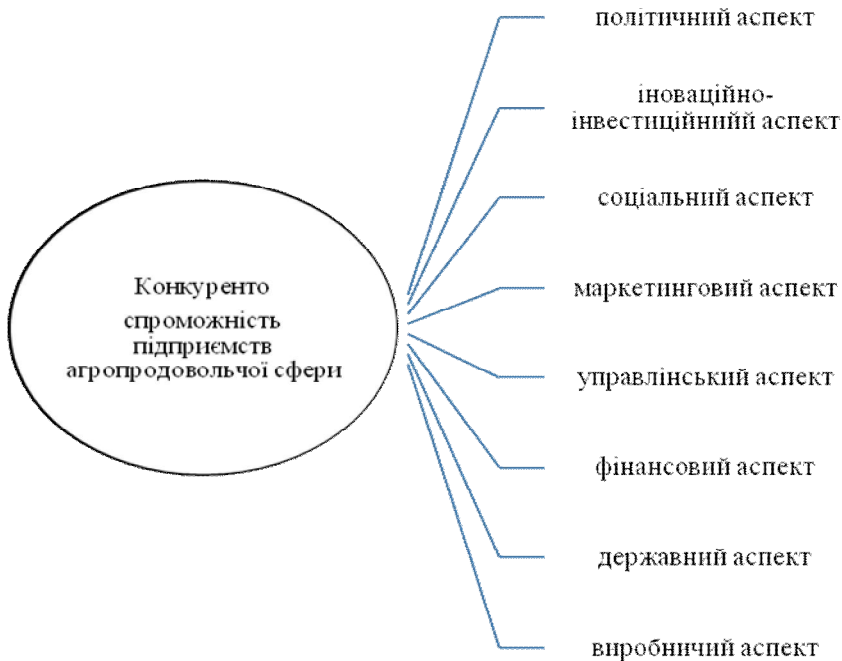
4) розвиток органічного землеробства саме на базі малих аграрних підприємств та господарств населення як найбільш відповідного структури їх агресурсного потенціалу;

5) використання маркетингових стратегій організації виробництва та збуту продовольчої продукції;

6) створення дорадчих та консалтингових структур, обслуговуючих кооперативів з метою забезпечення ефективної діяльності вітчизняних товаровиробників у сегменті малого та середнього агробізнесу [8].

Формування конкурентоспроможності підприємства має здійснюватися на всіх етапах виробництва з врахуванням ключових аспектів діяльності підприємства (рис. 2). Така структуризація дає змогу здійснювати цілеспрямований пошук шляхів та управлінських рішень, що забезпечать підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Політичний аспект – є результатом політичної стабільності держави, ефективної зовнішньоекономічної політики, участі держави в інтеграційних процесах.

Рис. 2. Аспекти формування конкурентоспроможності підприємств агропродовольчої сфери

Джерело: узагальнено автором

Виробничий аспект – охоплює продуктивність сільськогосподарських угідь та тварин, оснащеність основним та оборотним капіталом, продуктивність праці, якість продукції, характер технології, масштаби виробництва [3].

Соціальний аспект – дозволяє зробити аналіз формування кількісного та якісного склад персоналу, забезпечення економічних інтересів працівників підприємства, рівня підготовки та підвищення кваліфікації працівників, мотиваційних стратегій підприємства, корпоративна культура.

Маркетинговий аспект – ключове значення мають дослідження й прогнозування ринку, система просування та збуту товару, ціноутворення, рекламна діяльність, обслуговування споживача. розвиток логістики [3].

Фінансово-економічний аспект – ключове значення мають ступінь ліквідності, активність, доходність, платоспроможність підприємства, залучення зовнішніх фінансових ресурсів, інвестування наявних коштів, загальний фінансовий стан підприємства, ціна та собівартість продукції, результат господарської діяльності.

Інноваційно-інвестиційний аспект – ключове значення мають використання наукового-технічного та інтелектуального потенціалу, ступінь використання інформаційних технологій, упровадження нових інформаційних технологій.

Державний аспект – охоплює рівень державного регулювання та розвитку економіки країни (система оподаткування, кредитно-фінансова та банківська система країни) стан і напрям внутрішніх реформ; пріоритети розвитку країни та її стабільність; гармонійність нормативно-правової бази.

Управлінський аспект – ключове значення мають тип організаційної структури управління підприємством, гнучкість та раціональність системи управління, стиль та методи управління, адаптаційні можливості підприємства.

Висновки. В умовах інтеграційних процесів України до світового економічного простору конкурентоспроможність підприємств агропродовольчої сфери є фундаментальною основою національної безпеки. В наукових працях не існує чіткої класифікації факторів впливу на конкурентоспроможність підприємства. Запропоновано доповнити існуючі класифікації факторів на негативні та потенційно позитивні.

Складність та багатогранність дослідження проблеми послугувала для виокремлення ключових аспектів конкурентоспроможності підприємств агропродовольчої сфери.

Література.

1. Азоев Г.А. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г.А. Азоев. – М. : Центр экономики и маркетинга, 1996. – 208 с.
2. Андрійчук В.Г. Умови економічної конкуренції в Україні / В.Г. Андрійчук // Економіка України. – 2004. – № 10. – С. 4-10.
3. Бондарець В.В. Ключові особливості забезпечення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств [Електронний ресурс] / В.В. Бондарець // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2013. – № 2(22), Том 2. – С. 22-20. – Режим доступу:file:///C:/Users/%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%BD/Downloads/znptdau_2013_2(2)__5.pdf

4. Горьовий В.П. Конкурентне середовище підприємства / В.П. Горьовий // Вісн. аграр. науки. – 2011. – № 8. – С. 63-65.

5. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми / М.Й. Малік, О.А. Нужна. – К. : Інститут аграрної економіки, 2007. – 270 с.

6. Отенко І.П. Управління конкурентними перевагами підприємства / І.П. Отенко, Є.О. Полтавська. – Х. : ХНЕУ, 2005. – 212 с.

7. Портер М. Конкуренція : [учебное пособие] / М. Портер. – Москва : Вільямс, 2001. – 425 с.

8. Постола А.А. Регулювання конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції вітчизняних аграрних підприємств в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс] / А.А. Постола, А.М. Собченко // Науковий вісник Херсонського державного університету Серія Економічні науки. – 2015. – № 10. – С. 50-53. – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_10/160.pdf

9. Прокопець Л.В. Складові підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / Л.В. Прокопець // Зб. наук. праць Буковинського університету. – 2011. – № 7. – С. 37-47.

10. Саблук П.Т. Класифікація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки / П.Т. Саблук, М.Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 3-12.

11. Стахів О.А. Фактори конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства / О.А. Стахів, Т.Л. Адамчук // Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. 12. – С. 360-365.

12. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р.А. Фатхутдинов. – М., 2000.

References.

1. Azoev G.L. (1996). *Konkurencija: analiz, strategija i praktika* [Competition: analysis, strategy and practice]. Moscow: Centr jekonomiki i marketinga, p. 208 [in Russian].

2. Andrijchuk V.G. (2004). Umovy ekonomichnoi' konkurencii' v Ukraini [Conditions of Economic Competition in Ukraine]. *Ekonomika Ukraini'ny – Economy of Ukraine*, No 10, pp. 4-10 [in Ukrainian].

3. Bondarec' V.V. (2013). Ključovi osoblyvosti zabezpečennja konkurentospromozhnosti molokopererobnyh pidpryjemstv [Key features of ensuring the competitiveness of dairy processing enterprises]. *Zbirnyk naukovykh prac' Tavrijs'kogo derzhhavnogo agrotehnologičnogo univertsytetu (ekonomični nauky)*. – Melitopol': *Vyd-vo Melitopol's'ka typografija «Ljux» – Collection of scientific works of the Taurian state agrotechnological university (economic sciences)*. – Melitopol': View Melitopol' typography «Lux», No 2(22), Vol. 2, pp. 22-20. – Retrieved from file:///C:/Users/%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%BD/Downloads/znpdtau_2013_2(2)_5.pdf [in Ukrainian].

4. Gor'ovyy V.P. (2011). Konkurentne seredovyshhe pidpryjemstva [Competitive Enterprise Environment / VP Horseradish]. *Visn. agrar. nauky – Bulletin of Agrarian Science*, No 8, pp. 63-65 [in Ukrainian].

5. Malik M.J., & Nuzhna O.A. (2007). *Konkurentospromozhnist' agrarnykh pidpryjemstv: metodologiya i mehanizmy* [Competitiveness of agrarian enterprises: methodology and mechanisms]. Kyiv: Instytut agrarnoi' ekonomiky, p. 270 [in Ukrainian].

6. Otenko I.P., & Poltav's'ka Je.O. (2005). *Upravlinnja konkurentnykh perevagamy pidpryjemstva* [Managing the competitive advantages of the enterprise]. Kharkov: HNEU, p. 212 [in Ukrainian].

7. Porter M. (2001). *Konkurentsiya* [Competition]. Moscow: Vilyams, p. 425 [in Russian].

8. Postol A.A., & Sobchenko A.M. (2015). Reguljuvannja konkurentospromozhnosti sil's'kogospodars'koi' produkcii' vitchyznnykh agrarnykh pidpryjemstv v umovah jevointegracii' [Regulation of Competitiveness of Agricultural Products of Domestic Agrarian Enterprises in the Conditions of European Integration]. *Naukovyy visnyk Hersons'kogo derzhavnogo universytetu Serija Ekonomichni nauky – Scientific Herald of Kherson State University Series Economic Sciences*, No 10, pp. 50-53. – Retrieved from http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_10/160.pdf [in Ukrainian].

9. Prokopets L.V. (2011). Skladovi pidvyshhennja konkurentospromozhnosti sil's'kogospodars'kykh pidpryjemstv [Ingredients for increasing the competitiveness of agricultural enterprises]. *Zb. nauk. prats Bukovyn's'kogo universytetu – Collection of scientific works of Bukovynian university*, No 7, pp. 37-47 [in Ukrainian].

10. Sabluk P.T., & Kropivko M.F. (2010). Klasterizacija jak mehanizm pidvyshhennja konkurentospromozhnosti ta social'noi' sprjamovanosti agrarnoi' ekonomiky [Clustering as a Mechanism for Increasing the Competitiveness and Social Orientation of the Agrarian Economy]. *Ekonomika APK – Economy of agroindustrial complex*, No 1, pp. 3-12 [in Ukrainian].

11. Stakhiv O.A., & Adamchuk T.L. (2017). «Factors of competitiveness of agricultural enterprise» [Factors of competitiveness of agricultural enterprise]. *Ekonomika i suspil's'tvo – Economy and Society*, Vol. 12, pp. 360-365 [in Ukrainian].

12. Fathudinov R.A. (2000). *Konkurentospodobnost': jekonomika, strategija, upravlenie* [Competitiveness: economy, strategy, management]. Moscow : NFRA-M, p. 312 [in Russian].

Анотація.

Маркіна І.А., Вараксіна О.В. Ключові аспекти формування конкурентоспроможності підприємств агропродовольчої сфери країни.

В статті зазначено, що забезпечення конкурентоспроможності підприємств агропродовольчої сфери національної економіки належить до пріоритетних завдань держави.

В статті обґрунтовано базові фактори впливу на конкурентоспроможність підприємств агропродовольчої сфери. Визначено, що конкурентоспроможність

підприємств залежить від чималої сукупності факторів, зокрема: фактори потенційно позитивного впливу та фактори негативного впливу. Зазначено, що вплив факторів на конкурентоспроможність підприємств агропродовольчої сфери матиме позитивний ефект за умови значного поліпшення результативності господарської діяльності та утриманні конкурентних переваг. Вплив негативних факторів на формування конкурентоспроможності підприємств є нормальним процесом ринкової економіки, хоча і не бажаним. Визначено, що ключовими моментами зниження впливу негативних факторів мають стати: мінімізація втрат усіх видів ресурсів, мобільність та гнучкість системи менеджменту підприємства, утримання конкурентних переваг підприємства в короткостроковій перспективі

Визначено, що формування конкурентоспроможності підприємства має здійснюватися на всіх етапах виробництва з врахуванням ключових аспектів діяльності підприємства. Така структуризація дає змогу здійснювати цілеспрямований пошук шляхів та управлінських рішень, що забезпечать підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: конкурентоспроможність, фактори впливу, ключові аспекти, підприємства агропродовольчої сфери, національна безпека, формування конкурентоспроможності.

Аннотация.

Маркина И.А., Варакина Е.В. Ключевые аспекты формирования конкурентоспособности предприятий агропродовольственной сферы страны.

В статье указано, что обеспечение конкурентоспособности предприятий агропродовольственной сферы национальной экономики относится к первоочередным задачам государства.

В статье обоснована базовые факторы влияния на конкурентоспособность предприятий агропродовольственной сферы. Определено, что конкурентоспособность предприятий зависит от немалой совокупности факторов, в частности: факторы потенциально положительного влияния и факторы негативного воздействия. Отмечено, что влияние факторов на конкурентоспособность предприятий агропродовольственной сферы будет иметь положительный эффект при условии значительного улучшения результативности хозяйственной деятельности и удержания конкурентных преимуществ. Влияние негативных факторов на формирование конкурентоспособности предприятий является нормальным процессом рыночной экономики, хотя и нежелательным

Определено, что ключевыми моментами снижения влияния негативных факторов должны стать: минимизация потерь всех видов ресурсов, мобильность и гибкость системы менеджмента предприятия, удержания конкурентных преимуществ предприятия в краткосрочной перспективе

Определено, что формирование конкурентоспособности предприятия должно осуществляться на всех этапах производства с учетом ключевых аспектов деятельности предприятия. Такая структуризация позволяет осуществлять целенаправленный поиск путей и управленческих решений, обеспечивающих повышение конкурентоспособности предприятия.

Ключевые слова: конкурентоспособность, факторы влияния, ключевые аспекты, предприятия агропродовольственной сферы, национальная безопасность, формирование конкурентоспособности

Abstract.

Markina I.A., Varaksina O.V. Key aspects of forming the competitiveness of enterprises of agrarian and food sector of the country.

The article states that ensuring the competitiveness of enterprises of agrarian and food sector of the national economy belongs to the state priority tasks.

The article substantiates the basic factors of the influencing on the competitiveness of enterprises in the agrarian and food sector. It is determined that the competitiveness of enterprises depends on a considerable number of factors, in particular: factors of potentially positive influence and factors of negative influence. It is noted that the influence of factors on the competitiveness of enterprises of agrarian and food sector will have a positive effect in the event of significant improvement in the efficiency of economic activity and the maintenance of competitive advantages. The influence of negative factors on the formation of the competitiveness of enterprises is a normal process of a market economy, although not desirable. It has been determined that the key factors in reducing the impact of negative factors should be: minimization of losses of all types of resources, mobility and flexibility of the enterprise management system, maintenance of competitive advantages of the enterprise in the short-term perspective.

It is determined that the formation of competitiveness of the enterprise should be carried out at all stages of production taking into account the key aspects of the enterprise. Such structuring allows for a purposeful search for ways and managerial decisions that will ensure the competitiveness of the enterprise.

Key words: competitiveness, factors of influence, key aspects, enterprises of agrarian and food sector, national security, formation of competitiveness.

УДК 330.46:331.58

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ІНСТРУМЕНТАРІЮ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

**ПОТЬОМКІН А.М., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР, АКАДЕМІК УАЕК,
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективність функціонування підприємств обумовлена їх платоспроможністю і рівнем мотивації найманого персоналу. Підвищення суми коштів, спрямованих на досягнення цих цілей значно поліпшує фінансовий стан підприємства. Підвищення ефективності функціонування підприємств повинне здійснюватися за рахунок правильного вибору найбільш раціональних форм мотивації персоналу, які забезпечують